

Liels zvans

Kamčatkas kaija – jauna suga Latvijā un otrs novērojums Rietumpalearktikā

Kalnos kāpējiem ir teiciens – ja kāda virsotne atbrīvojas no mākoņiem un tajā vairākas dienas pēc kārtas var, laikapstākļu netraucēti, uzkāpt – tad saka: “kalns zvana”. Līdzīgi aprīļa vidū “zvanīja” arī Getliņu izgāztuves kalns Rumbulā. Zvanīja deviņas dienas, tikai saules vietā uz kalna bija nolaidusies Rietumpalearktikas¹ mēroga zvaigzne – Kamčatkas kaija.

Zvaigzne Getliņu kalnā

Sajūta bija svinīga, kad Otrajās Liel-dienās – pirmdienā, 13 aprīlī – *Riparia* ziņu grupā ar trim precizējumiem pienāca ziņa: “Šodien 13.4. pl. 10:15 pēc vietēja laika (09:30, kā vēlāk precizēja pirmais kaijas atradējs (Gibbins 2009)) Rumbulas izgāztuvē 12 km DA no Rīgas *Chris Gibbins* un *Paul Hackett* atraduši pieaugušo tumšspārnu kaiju *Larus schistisagus*.” Nākamajā rītā, apzvanījis iespējamus kompanionus, devos uz Getliņiem un dažas minūtes pirms deviņiem jau biju izgāztuves kalnā. Likās, ka ieraudzīt kaiju ir tikai tehnisks jautājums, jo iepriekšējā dienā Skotijas vērotāji to bija manījuši ar pārtraukumiem septiņu stundu garumā, arī tuvumā (Gibbins 2009). Taču nekā – turpmākajās stundās biju apskatījis vairākus tūkstošus sudrabkaiju, vismaz pārdesmit reņģu kaiju, starp kurām arī dažas tundras kaijas, un dažāda paskata atkritumus, to skaitā milzu spēļmantu gorillu, kas, atņirdzis zobus, vērās debesis. Putni ik pa brīdīm pacēlās un atkal nolaidās baroties – kaiju bija daudz, troksnis pamatīgs un vienlaikus visapkārt. Pa vidu kaijām lidinājās arī mājas baloži, kovārņi, kraukļi, vārņas un citi putni. Izdevās nobildēt arī vairākas Kaspijas kaijas, taču galvenā mērķa suga joprojām nerādījās. Noteikt to nebūtu grūti – pieaugušais putns ar baltu galvu, sārtām kājām un tumšu muguru – tā ir kombinācija, kas nav raksturīga citām kaijām. Pēc dažām stundām ieradās Kārlis Millers un turpinājām skatīt kaiju jūkli visos virzienos divatā. Taču joprojām nesekmīgi. Pusdienlaikā pienāca ziņa, ka uz Getliņiem pa ceļam no Lietuvas skatīt reto viešņu dodas Annika Forstena no Espo ar vēl vienu somu putnu vērotāju Antero. Kā ārzemniekiem viņiem bija paveicies izprasīt īpašu labvēlību izgāztuves

vārtu sargiem, un atkritumu kalnā viņi uzbrauca ar savu džipu. Kamēr Kārlis devās apsveicināties un pārrunāja iespējas redzēt retumu, pamanīju, ka starp mani un džipu (attālums bija kādi 250 m) nosēžas ap trīsdesmit putnu liels kaiju bariņš. Kā pēkšņa zibens spēriens – nešaubīgi redzēju, ka nosēzoties starp tām ir arī kaija ar sārtām kājām un melnīgnēju muguru. Ir, Kamčatkas kaija! (Nosaukums tika precizēts vēlākajās diskusijās, jo iepriekš kaija jau latviski bija nodēvēta par tumšspārnu kaiju.) Pulksten 13.28 izdarīju pirmos trīs dokumentālos foto un ar sajūsmu signalizēju pārējiem, taču tie mājienu nemanīja, tādēļ zvanīju. Pēc isas uzturēšanās kaiju bars ātri traucās gaisā, un nelielu brīdi sekoju to lidošanas virzienam, līdz bars nozuda. Jau pēc dažām minūtēm ar Kārli redzējām to pārlaizāmies izgāztuves centrā, kur atradās svaigo atkritumu nobiras. Vēl pēc pāris minūtēm jau visi skatījāmies uz Kamčatkas kaiju aptuveni 60 metru attālumā, kur tā kārtēja spalvas, stāvēdama starp lielajiem ķiriem un dažām citu sugu kaijām. Kaija turējās atstatu no kņadas pilnā sudrabkaiju bara izgāztuves vidū, taču uzvedās droši. Baltu galvu, staltu stāju un tumšajiem spārnēm tā nesteidzīgi bužināja spalvas, kad tikai dažu metru attālumā tai pabrauca garām kārtēja atkritumu mašīna. Vēlāk redzējām Kamčatkas kaiju lidojumā, līdz tā nozuda un turpmākajās stundās vairs neatgriezās. Šajā dienā “zvaigzni” atkritumu kalnā redzējām kopumā 15 minūtes. Taču ar to pietika, lai, šīs ceturtdaļstundas apgarots, piemirstu visur esošo atkritumu smārdu un ignorētu vairākus sudrabkaiju ķēzījumus uz statīva, spilgtās jakas, automašīnas un citām vietām. Katra putnu vērošanas vieta ir ar savu estētisko pievilcību, un noteikti kaut kāds šarms ir arī šajā leiputrijā.

Kamčatkas kaija *Larus schistisagus*
Getliņu izgāztuvē
2009. gada 13. aprīlī.

Foto: K. Gibbins (*Chris Gibbins*)

¹ Rietumpalearktika – zoogeogrāfiskais apgabals, kas ietver Eiropu līdz Spicbergenai ziemeļos, Urālu kalnus austrumos, Ziemeļāfriku dienvidos un Azoru salas rietumos.

Vai atkārtots pirmais novērojums

Turpmāko nedēļu Getliņu kalns joprojām "zvanīja" – kaiju izdevās apskatīt vēl ducim vietējo putnu vērotāju un arī dažiem ārzemniekiem (Celmiņš u.c. 2009a; Funts 2009). Kamčatkas kaija kļuva ne tikai par 339. sugu Latvijas savvaļas putnu sarakstā, bet tas bija arī otrais šīs sugas novērojums visā Rietumpalearktikas reģionā. Pirmo reizi Kamčatkas kaija Eiropā redzēta Klaipēdas apkārtnē Dumpju izgāztuvē 2008. gada 17. novembrī un dažās turpmākajās dienās (LOD 2008; Jusys 2008). Pēc abos novērojumos iegūto attēlu salīdzināšanas, laika un ģeogrāfiskās telpas tuvuma vairāki putnu vērotāji arī citviet Eiropā jau uzreiz izteica pamatotas aizdomas, ka, visticamāk, abos gadījumos redzēts viens un tas pats putns. Iespējams, kaija veiksmīgi pārziemojusi Baltijas reģionā. Tādā gadījumā šis uzskatāms par atkārtotu pirmā novērojuma papildinājumu – pēc ilgāka laika un citā vietā. Tas gan nekādi nemazina paša novērojuma un piedzīvoto emociju vērtību. Varu vēl piebilst, ka pagājušajā ziemā skatīties kaijas Getliņu izgāztuvē biju janvārī un daudzi vērotāji regulāri kaijas pārbaudīja pie Rīgas HES, – tomēr šāds retums netika manīts. Vēl kāda sakritība – 2008. gada

janvārī Kamčatkas kaija kā jauna suga tika iekļauta arī Taizemes putnu sugu sarakstā, tā tika novērota kopā ar tundras kaijām – gluži kā Rumbulā (Upton 2008).

Kamčatkas kaijas sastopamība

Kamčatkas kaija *Larus schistisagus* ir izplatīta Tālajos Austrumos (tieši tāds ir arī šīs sugas nosaukums lietuviešu valodā – Tālo Austrumu kaija). Populācijas lielums vērtēts ap 100 tūkstošiem pāru. Tā ligzdo ziemeļaustrumu Sibīrijā Kamčatkas piekrastē – Beringa un Ohotskas jūras krastos, kā arī Japāņu jūras ziemeļu piekrastē. Ziemo uz dienvidiem gar Dzeltenās jūras krastiem un Japānas piekrastē. Piemēram, Hokaido salā Japānā aukstās ziemās Kamčatkas kaija ir biežāk sastopamā kaiju suga piekrastes ostās (Olsen, Larsson 2004; Turlajs 2008). Regulāri iecelo arī Aļaskas rietumu piekrastē, taču ļoti reti jebkur citviet Ziemeļamerikā (Birdinfo 2009). Var tikai pieņemt ticamāko, ka putns ieklejojis līdz Baltijas jūras austrumu piekrastei pa iekšzemi, pārvarot Eirāzijas kontinentu aptuveni 9000 km attālumā. Otrā virzienā – ierodoties no rietumu puses pāri Ziemeļamerikai un Atlantijas okeānam – kaijai būtu jāpievērē vēl papildu 5–6 tūkstoši kilometru.

Labas iespējas arī turpmāk

Vai Kamčatkas kaija vēl kādu reizi tuvākajā laikā atgriezīsies Latvijā – grūti spriest. Taču ne iepriekšējais jaunās putnu sugas novērojums (sārtā kaija Engurē), ne šīs sugas novērošana pirms tam netika prognozēta (Celmiņš u.c. 2009b). Tas piešķir novērojumam vēl lielāku pārsteigumu un, zinot apkārtējos reģionos redzēto, vēlreiz apliecina – jaunu ieklejojošu putnu sugu novērošanas iespējamība Latvijā arī turpmāk saglabājas samērā augstā līmenī. Tas gan neliecina, ka putniem kopumā Latvijā kaut kādā veidā kļātos labāk – kā maldīgi varētu rasties priekšstats cilvēkiem, kuriem ikdienā nav saskares ar putniem. Jaunas sugas atklāšana tikai apliecina īpašu veiksmi, ko nodrošināt palīdz vairāk vērotāju, biežāka uzturēšanās atbilstošās vietās, labāka optika, labākas zināšanas un pieredze. No pēdējām desmit jaunajām putnu sugām Latvijas sarakstā pusi atklājuši ārzemju putnu vērotāji. Gaidīsim, kurš "kalns zvanīs" nākamais. Noslēgumā izsaku pateicību Getliņu izgāztuves darbiniekiem par izpratni un pacietību sadzīvošanā ar putnu vērotājiem.

ANDRIS KLEPERS,
andris.klepers@va.lv

Literatūra

Birdinfo. 2009. Slaty-backed Gull. *Bird Information Web Site*.
<http://www.birdinfo.com/Slaty-backedGull.html>.

Celmiņš A., Jaunzemis M., Matrozis R. 2009b. Kura būs nākamā? 2001–2009. *Putni Latvijā un pasaulē*. http://www.putni.lv/index_next.htm.

Celmiņš A., Jaunzemis M., Matrozis R. 2009a. Kamčatkas kaija. *Putni Latvijā un pasaulē*.
http://www.ornitofaunistika.com/lvp/lvp_larsch.htm.

Funts K. 2009. Jaunumu arhīvs. *Funtaputni.lv*
<http://kasparsfunts.googlepages.com/jaunumuarchiv>

Gibbins C. 2009. Gulls & birds. 2008–2009.
<http://chrisgibbins-gullsbirds.blogspot.com/>.

Jusys V. 2008. Tolimųjų Rytų kiras (*Larus schistisagus*) Slaty-backed Gull. *Birdpix.lt*. <http://www.birdpix.lt/thumbnails.php?album=371>

LOD. 2008. Paukščių stebėjimai. *Birdlife.lt*.
<http://www.birdlife.lt/index.php/lofk/stebėjimai/?laikotarpis=2008-11>.

Olsen K.M., Larsson H. 2004. Slaty-backed Gull. In: *Gulls of North America, Europe, and Asia*. New Jersey, Italy, Princeton University Press: 349–362.

Turlajs J. (red.). 2008. Krievijas tālie austrumi. Gr.: Lielais pasaules atlants. Rīga, Karšu izdevniecība Jāņa Sēta: 82–83.

Upton N. 2008. Slaty-backed Gull, A new Species for Thailand. *Thaibirding.com* <http://www.thaibirding.com/news/slatybackedgull.htm>

Meklējot Kamčatkas kaiju.
Foto: A. Klepers

